

A siketnéemák között.

A legszomorubb sorsra vannak kárhoztatva azok, kik ugyan e világban élnek, de arról mégis alig tudnak valamit, mert a fül bezárva, az ajak

lekötve van. Mert mit ér magában véve a látás, ha az ember nem tudja kifejezni vágyait élőszóval, ha nem hallja maga körül azt a zajt, mely az életnek jele. Lámpákkal ékesített sирbolt előttök a világ, melyben a siketnémák, mint élő kísértetek járnak-kelnek.

Nem csoda, ha irányokban a nemesen érző embersziv száanalommal vegyes részvétet érez, és segítségül hívja a tudományt e holt elevenek föl-támasztására. Az emberi ész csodákat mivel, s ma már a siketnémák is megtanulnak beszélni . . . a tudomány előtt megnyilnak értelmöknek elzárt kapui, s az értelemnek áldásaiban ők is részesülhetnek. A vakokat könnyebb tanítani. Értelmök fogékonyabb, ítélőtehetségök élesebb, s a tapintás kifejlett érzéke némileg kárpótolja a látás hiányát, mint erről már a „Vasárnapi Ujság“ mult évi folyamában „*a világtalan a világban*“ czimü értekezésben szólottunk.

Jelen cikkünk nagyon alkalomszerü. Folyó év febr. 28-án a nevelés szent ügyét szíven viselő közoktatási miniszter ur lelkes fölhívást tesz közzé,

melyben az országban találtató siketnémák összeírására szólítja föl a községek előljáróit. S az ő kezdeményezése után bizvást remélhetjük, hogy a siketnémák eddig elhanyagolt nevelése, ezen szerencsétleneknek fölkarolása kevés idő múlva a külfölddel egyenvonalba állítand minket is.

Nem lesz talán érdektelen olvasóink előtt, ha ez alkalommal a németországi siketnéma-intézetekről néhány sorban megemlékezünk, s egy jeles külföldi lap ismertetését kivonatossan közöljük.

A németországi siketnéma intézetekben az arcjáték- s ujjmutogatás ma már nem alkalmaztatik. A siketnéma tanulótársaihoz hangzó, habár egyhangu szavakkal beszél, s ezek a szavakat ajkairól olvassák le, s a pohárköszöntésre hangos „éljent“ viszonzoznak. A látogató csaknem elfeledi, hogy siketnémák társaságában van. A némák ajkai szavakra nyilnak meg, s beszédöket mindenki értheti. A kevésbbé miveltek használják a mutogatást is, de a képzetebbek szóval fejezik ki eszméiket. A németországi siketnéma-intézetekben a tanítványok hat-hét évi tanulás után a népiskolai ismeretekben eléggé jártasok, a szépírásban, rajzolás-

ban pedig gyakran kiváló ügyességet tanusítanak. Minden siketnéma tanul beszélni, s némelyik oly tisztán ejti ki a szavakat, hogy a látogató tökéletesen kivetheti azok értelmét.

Közbevetőleg legyen mondva, ennek magam is tanuja voltam. Berlinben időzésem alatt egy pár magyar barátommal elmentünk egy intézetbe. Az igazgató tanár vezetett bennünket a lak- és tantermekbe. Midőn már a legfelsőbb osztályuak közé jutottunk, meglepott bennünket, hogy egy siketnéma reánk mutatva, így szólt érthető hangkiejtéssel „diese Herren sind aus Ungarn gekommen“ (ezen urak Magyarországból jöttek).

Nagyon természetes, hogy a felsőbb tudományokban a siketnémák közül csak kivételképen válik ki egy-egy, azáltal, hogy az iskolai osztályok bevégezése után megfeszített szorgalommal tanulmányoznak. Különösen két egyént emelhetünk ki, kik messze körben ismert nevet vívtak ki magoknak, Sleswigben Kruse és Lipcsében Teuscher siketnéma tanítók. E két született siketnéma oly fokára jutott el a műveltségnek, hogy most sorsosaiknak tanítói gyanánt szerepelnek, sőt Kruse a siketnémák számára tankönyveket is irt.

Teuscher kitünő tanító volt. Oly gyorsan s pontosan olvasott az ajakról, s oly tisztán beszélt, hogy a vele társalgók közül sokan észre nem vették, hogy ezen egyén született siketnéma. A kézművekben rendkívüli ügyességet fejtett ki, pusztán látásból megtanulta az asztalosságot, könyvkötést, szövést, rajzolást; ügyes testgyakorló, uszó, lovagló, s tekejátészó volt. Ezenkívül neve az irodalomban is ismeretes lett.

A siketnéma-intézetekben a tanulók legnagyobb élvezete kis színművek előadásában áll. Teuscher tanítványai igen szépen tudták szerepeiket elmondani, úgy hogy a jelenlevő idegenek csudálkozással teltek el.

S mi által juthatnak el a siketnémák a sikerily fokára?

A kis szerencsétleneket könyvtelt szemmel vizsik szüleik az intézetbe. Félelemmel búvnak el a kicsinyek szüleik háta megé, mert érzik, hogy most valami szokatlan dolog történik velök. Zokogás közt válik el a kis tanuló szüleitől, de csakhamar megszűnik aggodalma. Magához hasonló barátokra talál, a vidor játékok, a gyöngéd ápolás otthonossá teszik, s a játszást nemsokára komoly tanulmány váltja föl.

Először csak mutogatással érteti meg magát, fejezi ki kívánságait. A mutogatás a kis siketnéma anyanyelve, mert már a szülei háznál bizonyos jeleket használt, s talált maga föl ohajai kifejezésére. Az intézetben pedig csakhamar az ottan használt jelbeszédet sajátítja el. A tanító is érti ezen jeleket, megnyeri a gyermek bizalmát, s mintegy behatol annak lelki világába. Majd elkezdődik a beszédtanítás is, először ugyan a hangadás képzése. Szem és tapintás helyettesíti a hallérzékét. A hang nem csak hallható, hanem egyszersmind látható is, mert az ajak mindenik hangnál másképen mozog. Ha az *a* betűt vagy hangot hangoztatom, másképen áll ajakam, mintha *i*-t, vagy *e*-t mondok ki. Ezen alapul a szótagolás művészete. Egy túkröt hoznak elé, s ennek segélyével ismer tetik meg vele a beszélő szerveket, melyekről eddig csak azt tudta, hogy ezen szervekkel enni lehet. Ezután a tanító megmutatja a gyermeknek, hogy miképen igazítsa száját, hogy az *a* hangot adhassa ki, s míg a gyermek egyik kezét annak torkához, a maga kezét saját melléhez illeszti, az *a* betűt erősen hangoztatja. Az ekkor származott mozgásokra a gyermek szorgosan figyel, érzi a kiáramló légmenetet, a torokrezgést és mellmozgást. Látja, hogy a többiek is úgy tesznek, s azokat, a kik jól tudják, a tanító megezírógatja. E jutalom őt is ösztönzi az utánzásra, próbálgatja, s előbb-utóbb sikerül neki az *a* hangot érthetően kiadni, miért aztán a tanító ezukorsüteménnyel jutalmazza meg. Bizony, néha nagy fáradságba kerül ez, s úgy a tanító, mint a gyermek határtalan türelmet fejt ki. — Ez első nagy lépés után az *o*, *u*, *au* hangokra jön a sor. A nyelv olyformán fekszik, mint az *a*-nál, csak a szájnyílás kisebb; ezután a mássalhangzók következnek, *b*, *d*, *f* könnyen megy, de az *s*, és különösen az *r*, mint szintén az orrhangok nagyobb bajjal járnak. Legnehezebb az *e* és *i* hang.

Ha egyik hanggal nehezen boldogul, a tanító másikat vesz elő, s mellékutakon vagy esetlegesen kerül céljához. Az első tagolás legnehezebb, mert a kis siketnéma még csak nem is képzei, hogy mire való mindez, mindaddig míg az első egyszerű szavakat be nem tanulja, ekkor ébred szívében az érdek, s minden új szót örömmel üdvözöl. A tagolással együtt megy az olvasás és írás, s a kis tanítvány legelőször a kézírást tanulja meg.

Minthogy a siketnémának, hogy a hangokat egymástól megkülönböztesse, a száj mozgásaira kell ügyelnie; a hangokat legelőször is az ajakról olvassa le, épen úgy mint mikor mi a betűket a fali táblákról vagy a könyvből olvassuk ki. — Az ajk és száj mozgásáról való olvasás nehéz művészetét kell nekie elsajátítania, mert a hallók értik az ő beszédét, ő azonban a szavakat ajakról olvassa le, mert ő nem hallhatja, mit mások beszélnek.

Lassankint haladnak előre. — Megismertetik velök a legegyszerűbb fogalom- s tulajdonneveket, melyekből kicsiny mondatokat képeznek. A tárgyak viszonyát szavakba öltöztetik, megtanulják a közönségesebb kötszavakat és igéket, s ezáltal képesítettnek a tárgyakat körülményesen is loirni. Ezután olvasó könyvet vesznek kézbe, fennhangon olvasnak, mint a halló gyermekek; a kihagyott leczkét fölkérdetik, s a mint a gyermek fogalmi köre szélesedik, a mutogatás mindinkább háttérbe szorul, s a felsőbb osztályban egészen eltűnik, s a szó alkotja teljesen a képzés alapját, mely különféle ágakra terjed ki. A tanítványok taníttatnak, épen úgy mint az elemi iskolában, a számolásra, természettanra, történelemre és vallásra.

A német siketnéma-intézetekben alkalmazott tanmódszert behozták már Németalföldön is; Franciaországban még a jelképes beszéd és irás használtatik, míg Angliában a német tanmódszer kezd érvényre emeltetni.

Valóban, ha már a siketnémák összeírása elkezdett, ha a kormánynak szándéka e szerencsétlenek fölkarolása, óhajtandó lenne az is, hogy a magyarhoni siketnéma-intézetben az üdvös tanmód léptetessék életbe, mert a mutogatás és irás csak félbeszéd, s a tanuló az intézetből eltávozása után, ha nincs módjában magát gyakorolnia, az eszmék homályos zürzavarában téved el, a mint erről személyesen meggyőződtem.

Egy T . . . Béla nevű siketnéma, miután két évig tanult a vácsi intézetben, mint kész csizmadia került vissza szüleihez. Hülének nem mondhatjuk, inkább irigység képezi jelleme árnyoldalát. Muto-gatással beszél, s irást használ eszméi, vágyai nyilvánítására. Irása szép, de irálya, mondatszerkezetű olárulja, hogy talán még az intézetben is az utolsók közt lehetett.

Az ifju huszonkét, huszonhárom éves, mostoha atyjánál dolgozik, s mostanában fölédredt benne a függetlenség érzete, maga ura akart lenni, s hogy egyedül ne legyen, erőnek erejével meg akart házasodni. A lelkészhez és főbíróhoz naponként ellátogatott folyamodványaival. Elvégre a főbíró kihallgatást rendelt el ügyében, melynek lefolyását s eredményét szóról szóra leirom, hogy fogalmunk lehessen zavart eszméiről:

„Hivatalos jelentése . . . . A . . . városi jegyzőnek T . . . Béla siketnéma panasza felett tett kihallgatási jegyzőkönyv betérjesztése tárgyában:

„1. kérdés: Akar házasodni, kit akar elvenni, és mi a neve?

„Felelet: Volt, megholt az atya, a testvér a csizmadia, mi kap sem ad házasság, T . . . Béla csizmadia a B . . . Juliánna nem kap azt mond B . . . Borbála azt mond a T . . . Béla kedves az házasság megmarad csizmadia.“

Látnivaló, hogy a szerencsétlen azt akarja kifejezni, hogy mostoha atyja nem akar beegyezni házasságába, holott a leány nem ellenkeznék, mert ő azután is csizmadia maradna. De minden sorában mennyi zavar. Hogy pedig ez ifju nem bárgyu, bizonyítja azon tény, miszerint az intézetben tanult helyesírás ellen alig vét egyszer-kétszer.

„2-dik kérdés: B . . . B . . . szereti-e Bélát?

„Felelet: Minek azt mond hátt.

„3-dik kérdés: A mostoha atya nem akarja,

és miért nem?

Felelet: Miért a Béla megmarad a varga dolgoz nem lehet, mostoha rossz mögött.“ — És így tovább mindenütt zavart eszmemenete tűnik ki, s az esküvésről, mint szintén a lakadalomról így gondolkodik: „ezen a Béla a férjet a leány a templomban, a pap a néma és leány előtt meghallgat, a kevés bor itta a barátom.“

Ehhez nem kell sok magyarázat. A tanmódszer is gyökeres reformot igényel, s üdvözljük a siketnéma szótár készítőjét.

K. T. K.